

20. yy. Başlarında Ortadoğu'da Emperyalist Petrol Paylaşımı

İçeriği Yazan: [Bekir AYDOĞAN](#) [1] Zaman: Cts, 22/10/2011 - 14:48

Yazar: Bekir Aydoğan

Petrol; insan hayatına girdiği andan itibaren günlük yaşamda birçok kolaylıklar sağlamış, dönemin şartlarına ve insanların ihtiyaçlarına göre kimi zaman harç malzemesi, aydınlanma, ısınma ve ilaç amaçlı kullanılmış, kimi zaman da ateş topu vb. silahlarla korku ve tehdit unsuru olmuştur.

Dünya üzerinde bu değerli maddeye olan ilgi zamanla artmış, 19'uncu yüzyılda ABD öncülüğünde, İngiltere, Fransa ve Hollanda gibi ülkelerce birçok şirket kurulup, sanayi devriminin doğal bir sonucu olan makineleşmeyle süreç içerisinde kömürün yerini alacak petrol için kıyasıya bir mücadele başlamış ve böylece 20'nci yüzyılın çatışma bölgelerini belirleyecek stratejinin özü oluşmaya başlamıştır.

Yaşanan tarihsel süreç içerisinde bu şirketlerin faaliyetleri Osmanlı Devleti'nin sahip olduğu topraklar etrafında yoğunlaşmıştır. Jeopolitik konum olarak Osmanlı Devleti bir nevi petrol ülkeleri tarafından çevrilmiştir.(1) Günümüz İran, Irak, Kuveyt, Suudi Arabistan devletlerinin ve diğer Ortadoğu ülkelerinin sahip olduğu petrol yatakları; 20'in yüzyılında başlarında İran'da petrol imtiyazı olan İngilizlerin ve ilgili diğer ülkelerin yönünü Osmanlı Devleti'nin topraklarına, özellikle de Irak sınırları içerisinde petrol bakımından zengin bir bölge olan Musul Vilayeti'ne çevirmesine sebep olmuştur.

Her ne kadar Lozan Görüşmeleri'nde batılı devletler bölgede azınlık problemi, dolayısıyla özgürlük meselesi olduğunu dayatmış olsalar da bu konunun ele alınışında Musul Vilayeti'nin sahip olduğu stratejik ve ekonomik(2) önemi görebiliriz. Zira 1926 yılı itibariyle Cemiyet-i Akvam temsilciliğiyle İngiltere 'mandat'sı altındaki Irak'a bırakılan bölgede petrol lobilerinin etkisi göz ardı edilemez.

Maalesef Osmanlı Devleti üç kıtaya yayılmış geniş topraklarına rağmen bir türlü sanayileşmesini tamamlayamamış, petrol yatakları ve kullanım hakları ile ilgili açık ve net bir petrol politikası güdemediğinden hudutları dışında ve hatta içinde gerçekleşen petrol mücadelesinin uzağında kalmıştır. Önceleri Osmanlı Devleti'nin yanında yer alan batılı ülkeler rakipleri arttıkça ve sömürge alanları daraldıkça bölge üzerinde kullanım hakları ve imtiyazlar edinmiş; üstelik süreç ilerledikçe bununla da yetinmeyerek menfaatleri doğrultusunda mutlak güce sahip olma düşüncesiyle hareket etmişlerdir.

Osmanlı Devleti elindeki zengin yer altı madenlerinin kullanım imtiyazını her seferinde farklı bir amaçla başka bir ülkeye verirken; birliğini geç tamamlamasından dolayı büyük bir hırsla bölgede hâkimiyet kurmaya çalışan Almanya'nın sömürgeci rekabeti İngiltere'nin dikkatini çekiyordu. Zayıflamış bir Osmanlı Devleti, Ortadoğu ve Hindistan yolunun korunmasında İngiliz çıkarlarını koruyamayacaktır. Bundan dolayı da İngiltere Osmanlı'dan desteğini çekmiş ve en büyük payı kendine alma politikasına yönelmiştir.(3)

Mim Kemal Öke'ye göre; Musul-Kerkük bölgesi zengin petrol yatakları ve tarıma çok elverişli topraklarına ilaveten İngiliz sömürgesi Hindistan'a giden kara ve deniz yolları üzerinde bulunuyordu. Bu nedenlerle İngiltere, Osmanlıları, karşılaştıkları iç isyan (Kavalalı Mehmet Ali Paşa gibi) ve dış saldırılar (Rusya ile yapılan savaşlar gibi) karşısında daima desteklemiş ve bölgeden başta Rusya ve Fransa'yı uzak tutmuştur. Ancak zamanla, özellikle 93 Osmanlı-Rus Harbi'nden sonra, Osmanlı Devleti'nin çok zayıfladığını gören İngilizler, 1897'den sonra izlediği politikayı değiştirerek Osmanlı topraklarının paylaşılmasına razı olacaktır.(4)

Bilindiği üzere batılı devletler Osmanlı Devleti sınırları içerisinde demiryolu yapımı ile ülke topraklarına yayılıyor ve demiryolunun geçtiği hat üzerinde yasal olarak maden arama imtiyazını kullanıyorlardı. Almanların bu hedefle Bağdat'a kadar gitme fikri İngiltere'nin menfaatlerine ters düşüyordu. Kemal Melek'e göre; İngiltere'nin Birinci Dünya Savaşı'na girmesinin en önemli nedeni, İngiliz İmparatorluğu'nun Almanlar karşısında Hindistan yolunun tehlikeye düşebilmesi ve aynı zamanda Musul petrolünün elden geçirilmesi korkusu idi. Bu durumu düzeltmek için İngiliz emperyalizmi Alman emperyalizmi ile çatışmış ve sonunda İngilizler başarı kazanmışlardı.(5) İngilizler için Musul'a hâkim olmak; Akdeniz'le Basra arasındaki bölgeye hâkimiyeti sağlamanın yanında Hint yolunun güvenliğini de garantiye almak anlamına gelmektedir.(6)

Batılı devletlerin stratejik önemi olan bölgeleri kendi nüfuzuyla kurdukları devletçik ve özerk parçalara bölerek çıkarları lehine kullanma düşüncesi olan 'mandat' rejimlerinin Cemiyet-i Akvam öncesi karşılığı olan 'sömürgecilik'e uygun olarak; 1907 yılında bölgeye ilişkin yayınlanan raporlarda, "Mezopotamya'nın teknik yöntemler kullanıldığı takdirde bir tahıl ambarı haline gelebileceği ve işlenmesi durumunda bölgedeki petrolün İngiliz donanması için gelir kaynağı olacağı"(7) teşhisi konmuştu.

İngiliz Savaş Kabinesi Bakanlarından Sir Maurice Hankey, İngiliz Dışişleri Bakanı Arthur Balfour'a yazdığı mektupta; "İleride oluşacak bir savaşta petrol bugünkü savaşta kömürün bulunduğu yerde olacaktır veya en azından kömürle aynı paralelde olacaktır. Büyük potansiyelde petrol alabileceğimiz kontrolümüz altındaki yerler İran ve Mezopotamya'dır. Bu nedenle petrol kaynağı olan bu iki yer üzerindeki kontrolümüz İngiltere'nin savaştan beklediği birinci sınıf hedef olmalıdır." (8) demiştir.

İngilizler, Sykes-Picot Anlaşması'na göre Fransızların elinde bulunan Musul üzerindeki hakları, Fransızlara petrolden pay vermek suretiyle kendi üzerlerine almayı başarmıştır. Ortadoğu'daki nüfuzunu korumak için Musul ve Mezopotamya'yı bir üs olarak kullanmak isteyen İngiltere; bölgeye başta Gertrude Bell (9) olmak üzere gönderdiği ajanlar vasıtasıyla elde ettiği sosyolojik ve coğrafi bilgiler ışığında bölgeyi ekonomik ve siyasi bir çıkar merkezi haline getirmiştir. İngiltere'nin bu öngörülerle attığı adımlar; George Lloyd'un "ulaşımı kontrol eden, ticareti de kontrol eder." şeklindeki sözlerine uygun olarak; 1839'dan 1951'e kadar Karun Irmağı üzerinde faaliyetlerini bir British Lynch firması olarak sürdüren Dicle ve Fırat Buharlı Gemi Taşımacılığı Şirketi'nde önemini göstermiştir. Bağdat valiliği sırasında kurduğu "İdare-i Nehriye" ve "Umman-ı Osmani" adlı iki gemi işletmesi ile Mithat Paşa bölgede İngilizlerle mücadele etmişse de Babıali'deki politik çekişmeler neticesinde kısa süre sonra işletmeleri feshetmek zorunda kalmıştır. (10)

İngilizler bölgede giderek artan ticari faaliyetlerini yerel unsurlarla ve özellikle Körfez bölgelerinde yaptıkları anlaşmalarla sağlamlaştırmış, Fransız etkisinin kırıldığı bölgelerde Alman nüfuzunun belirmesiyle bu süreci daha da hızlandırmıştır. Zira Uzak Doğu'ya giden yolda Osmanlı topraklarını kullanarak bir koridor açma düşüncesiyle Birinci Dünya Savaşı öncesinde bir dizi Alman subayı, Kerkük ve civarını dolaşarak, bu bölgenin stratejik özellikleri ve ticari potansiyel olanakları üzerine araştırmalarını yayımlamış ve bu çalışmalar Rusya sınırına kadar ulaşım yollarını da kapsamıştır. Örneğin Wilhelm Bachman'ın Musul ve Van kentleri arasındaki yollar üzerine hazırladığı rapor, savaş yılları sırasında Almanlara büyük yarar sağlamıştır. (11)

Bölge üzerinde 1903'te demiryolu projesi ile hattın geçtiği yolun her iki tarafında yirmişer kilometrelik şerit içindeki petrol yataklarını kullanmaya ilişkin imtiyaz elde eden Almanlar; kimi zaman Rus, kimi zaman da Fransız şirketleri ile yakınlaşarak imtiyazlarını İngiltere karşısında elde tutmaya çalışmışlardır. Tabii bu süreçte Amerikalılar da petrol yatakları ve bölgeye dair diğer zenginliklerin farkında olarak, Roosevelt'in 1908'de İstanbul'a gönderdiği Amiral Chester ile "Chester Projesi" adı altında Güneydoğu Anadolu ile Kuzey Irak bölgesini içine alacak şekilde demiryolu imtiyazı elde etmek için çaba göstermişse de bölgede sürekli değişen dengeler ve yaklaşan savaş sinyalleri hasebiyle istedikleri nüfuzu sağlayamamışlardır.

Dönemin en hegemon ülkesi olan İngiltere'ye göre Ortadoğu'daki çıkarlarını geliştirmek ve sömürge yollarının güvenliğini sağlamak; Basra Körfezi, Kıbrıs, Doğu Anadolu ve Boğazlar'a sahip olmaktan geçiyordu. Bu amaçla İngiltere 93 Osmanlı-Rus Harbi sonrasında imzalanan Ayastefanos Antlaşması'nı kabul etmemiş, Berlin'de toplanan Kongre sonrası; Rusya'ya karşı siyasi, yeni bir Rus saldırısına karşı da askeri yardım vaadi karşılığında Kıbrıs Adası'nın kendisine geçici üs olarak verilmesini (12) ve Doğu Anadolu'da Ermenilerin bulunduğu bölgelerde kendisinin de

katılacağı ülkeler nezdinde Rusya'nın etkisini azaltmak için ıslahat yapılmasını istemiştir.

Nihayetinde farklı zaman dilimlerinde birçok devlet tarafından Osmanlı'nın toprakları üzerinde kurulmak istenen nüfuzun dayanak noktalarını; güvenlik, sömürge yolları ve petrol kaynakları oluşturmuş ve bölgede Birinci Dünya Savaşı'na yaklaşıldığı süreçte İngiltere; Basra Körfezi, Kıbrıs, Doğu Anadolu ve Boğazlar'da istediği başarıyı tam olarak elde edememiş olması hasebiyle Rusya ve Fransa'yı bir ölçüde uzaklaştırmış olsa da Almanya'nın etkisini kıramamış ve dönemin diğer önemli değişkenlerinin etkisiyle bölge üzerinde emperyalist paylaşım savaşına girmiştir.

Bekir Aydoğan

iletisim@politikadergisi.com [2]

Kaynakça:

- 1- Muharrem Ergin, Türkiye'nin Bugünkü Meseleleri, Ankara, 1988, s. 80. , 81.
- 2- OPEC resmi rakamlarına göre Irak, dünya petrol rezervinin 10,8'ini oluşturuyordur. Musul Vilayeti ise Irak'ın rezervlerinin beşte birine sahiptir.
- 3- Hüseyin Savaş, Türk Siyasi Tarihinde Musul Sorunu, Bursa, 1996, s. 104.
- 4- Mim Kemal Öke, Musul-Kürdistan Sorunu, İz yayıncılık, İstanbul, 1995, s. 39.
- 5- Kemal Melek, İngiliz Belgeleriyle Musul Sorunu (1890-1926), İstanbul, 1966, s. 9.
- 6- Bayram Buyan, Misak-ı Milli ve Musul-Kerkük Sorunu, Van, 2001, s. 91.
- 7- Sevgi Çetinkaya, Musul Sorunu, İstanbul, 1989, s. 18.
- 8- Daniel Yergin, Petrol: Para ve Güç Çatışmasının Epik Öyküsü, (Çev. Kamuran Tuncay), 2003, s. 184.
- 9- Gertrude Bell'in Türkiye-Irak sınırını çizdiği ve Arap Yarımadasında etkin ve ünlenmiş bir ajan olan Lawrance'in de hocası olduğu söylenir. Ayrıntılı bilgi için bkz: [www. cezmiyurtsever.com](http://www.cezmiyurtsever.com)
- 10- Bkz: R. Hartmann, "Basra", İ. A., c. V. s. 326.
- 11- Ersal Yavi, Türkler, Ermeniler, Kürtler, Yazıcı Yayınevi, İzmir, 2001, s. 79.
- 12- Bkz: Rifat Uçarol, 1878 Kıbrıs Sorunu ve Osmanlı-İngiliz Antlaşması, Ankara, 1988, s.133.-134.

Yorumlar

BİLGİ TOPLUMU OLMAK VEYA OLAMAMAK.

İçeriği Yazan: Burhan İŞCAN Zaman: Çar, 26/10/2011 - 13:07

Önemli olan bilgi değil, önemli olan ilgidir. İşte bu önem insanların bilgi toplumu olmasının göstergesidir. Alim olan Allah, Yeryüzünde halifelik görevi verdiği insanı bu görevi en güzel şekilde yapsın diye ALİM olarak yaratmıştır. Bilgi insanın fitratında var .Allah dileyen insana fitratında olan bu

bilgiyi üç şekilde hatırlatır. Vahiy-ilham, esinlendirme ve öğrenme yoluyla. İnsanlık tarihi boyunca insan mala, zenginliğe ve başkaları üzerinde tahakküm kurabilmek için saltanata istek duymuştur. İşte bu isteği oluşturan kapitalizm zihniyeti kuralızsızlıklar içinde hayat bulup güçlenmektedir. Kuralların başını ilahi adalet yasaları oluşturmaktadır. Bu yüzden Allah son vahyin ilk emrini OKU olarak yapmıştır. Okumak bir yazıyı okumak değil, yazgıyı yazılanı okumaktır. Yani Allah'ın ayetlerim dediği olayları ve sebeplerini okumaktır. İnsan aceleci .olarak yaratılmıştır. Bu özelliği onu okuma özürülü yapmaktadır. Okumak için baktığını görebilen göz gerekir. Basar-yakın göz dediğimiz bu göz; ilim, iman-kalp, ve düşünce ile akıl etme gözlerinin birleşmesidir. Okuma bu gözle olur. Bu okuma HİKMETİ elde etmeyi sağlar." HER KİME HİKMET VERİLMİŞSE ONA HAYIRDANDA PEK ÇOK ŞEY VERİLMİŞTİR.". Müslümanlara okumanın şekli KEHF Suresinde özellikle 68. ayette belirtilmiştir. Okuyamayan toplumların GAFİL olması normaldir. İslamın Normlarını, ilahi adaletin son vahiy kurallarını yıkmak isteyenler bunu; başta şu üç kavram üzerinde olmak üzere, kavramları kavramkarmaşası ile yanlış algılatmak suretiyle yapmaya çalışmaktadır. KADER, SALAT, SALAVAT. Bu üç kavram İslam'ı yıkmak isteyenlerin hedefi olmuştur. Sözde Allah Dostu olarak tanıdığımız fakat aslında her biri bir başka SAMİRİ-BELAM olan kişiler İslamı bu kavramlarla yıkmaya gayretinde; mezhepler, tarikatlar ve cemaatler oluşturarak farklı bir İslam yaşantısı oluşturmaktalar. Bu gayretleri OKUMA ÖZÜRLÜ toplumlarda başarılı olmaktadır. SALATI; salatın çok küçük bir cüzü olan namazmış gibi algılatıp, salatın diğer cüz ve şubelerini arka plana atan bu zihniyettir. Vahyin olmazsa olmaz, ikinci şubesi vahyin amelîyesidir. Bu yüzden ki vahiy=Kuran 23 Sene gibi bir takvim sürecinde inmiştir. Peygamber ve ashabı her ayetle amel etmiştir. Sünnet dediğimiz bu ameller külliyesi ne yazık ki bir kitap olarak derlenmemiş, ağızdan ağıza geçerek hayat bulmuştur. Bu yüzden SALAVAT=PEYGAMBERE DESTEK VERME algılatması da çarpıtılmıştır. Bunlardan daha önemlisi KADER konusudur. Kader konusu da, çok tanrılı dinlerin düşünürlerine uygun olarak yapılandırılmıştır. İslam'da ilk bölünme kader konusuyla birlikte olmuştur. Sözü'n özü şudur. İnsan basiti seçmektedir. Basit ise onu köleleştirmektedir. Basit olan; okumak yerine, duyduklarına ve gördüklerine inanmaktır. Oysa Allah insana, üstlendirdiği çok şerefli görevi yapabilme kudretine bağlı olarak akli vermiştir. İnsanın aceleci yaratılması aklını kullanmasını engellemektedir. Bu konuda İnsana örnek olarak, Kuran'da Azazil anlatılmış; onun göz göre göre nasıl sapıtıp şeytan olarak lanetlendiği misal verilmiştir. ÖYLEYSE OKUMAYI BİLMEK GEREK. Emperyalizmin beş silah metodu vardır. Yolsuzluk ekonomisi politikaları ile dayatmaları kabul eden ezilenler sınıfı oluşturmak, toplumları bölüp parçalar halinde yok etmek, bilgi toplumu olmanın önünü kesmek, vahşi kapitalizmin kuralızsızlıklarını belamlar vasıtasıyla meşrulaştırmak, bankalar vasıtasıyla toplum ahlak DNA sını değiştirmek. Bu yüzden ki ZALİM SİSTEMLERİN beyni belamlar, kalbi bankalardır. Ne gariptir ki İslam Coğrafyası enerji kaynakları ile doludur. Emperyalizm bu kaynakları elde etmek için bu silah metodları ile GLOBAL ENERJİ SAVAŞLARI nı başlatmıştır. Bu savaşta batı blokuna karşı ikinci blok Şanghay İşbirliği örgütüdür. Üçüncü blokun İslam olmaması için çalışılmıştır. Şimdi bu gücü kontrol altına almak için Yeni Osmanlı Modeli ile ılımlı İslam Halifeliği'nin hayata geçirilmesine çalışılmaktadır. Arap Baharı Harekatı ile bu projeye start verilmiştir. Ancak KİM NE YAPARSA YAPSIN başarılı olamayacaktır. Çünkü ilahi adalet bu ihtarı yapmıştır. Hak geldi batıl kayboldu, batıl kaybolmaya mahkumdur. Artık insanlar bilgi toplumu oluşturma yolunda. İnternet okumayı becerenler için hayat ve felah kaynağıdır.

- [Dış Siyasa](#) [3]

Kaynak URL (03/05/2024 - 19:38 tarihinde yazdırıldı):

<http://www.politikadergisi.com/makale/20-yy-baslarinda-ortadoguda-emperyalist-petrol-paylasimi>

Bağlantılar:

[1] <http://www.politikadergisi.com/pd-uye/bekir-aydogan>

[2] <mailto:iletisim@politikadergisi.com>

[3] <http://www.politikadergisi.com/category/icerik-kategorileri/dis-siyasa>